

okur yazar
yazar okur

ÖMER ERDEM

Okur, ne okur!

Alberto Manguel, 'Gezgin, Kule ve Kitapkurdu'nda Batı kültürü ekseninden ilerleyerek, okumanın ve okurluğun arkeolojisine derin bakışlar sunuyor. Mezopotamya ve Gılgamış görmezden gelinmiyor ama koskoca Çin, Hint, Pers ve İslam uygarlıkları es geçiliyor. Belki zamanla o yöne de bakacaktır yazar, bakmalıdır.

Okumak da yazmak gibi doğası gereği yapay, sahte ve çelişkilerle doluyken konuşmanın ruhu alabildiğine doğal ve uyumludur. Nereden çıkarıyorum bunu ve bu fikre neye dayanarak varıyorum? Çok kaynak aramaya, uzağa gitmeye gerek yok. Konuşmak ve buna bağlı bir görüş belirtmek için zihniniz ve çenenizden başka bir şeye ihtiyaç duymazken **okumak ve yazmak için bir yağın materyale ve sürece ihtiyaç duyarsınız.** Diyeceğim okuma ve yazma bize toplumun öğrettiği bir şeyken konuşma doğrudan bize bağlı ve toplumdaki miras aldığımız değerdir. O yüzden hep 'başlangıçta söz vardır'.

Fakat tek başına söz hiçbir şey ifade etmez ve asıl insan yazmakla ve okumakla başlar. Bunun sebebi zorunluluk değil doğrudan doğruya süreçtir. O süreçte insan yazıdan yazıya geçerek asıl varlık evrenine sığar. **Yazıya geçememek insan adına ebedi kayboluş demektir ve yazı hepten kayboluşu durduramasa bile bunu düşünmesine, denemesine, yaşamasına yarar.** Öyleyse, yazmayı ve okumayı düşünmek, oradan kavrama ve hayata ulaşmak insan olma sürecinin doğal bir süreci sayılmalıdır.

Alberto Manguel, bu kez okur üzerinden insanı, kültürleri ve inançları düşünmeye çağırıyor bizi. 'Gezgin, Kule ve Kitapkurdu' kaçınılmaz olarak Batı kültürü ekseninden ilerleyerek, Hıristiyanlık başta olmak üzere İslam ve diğer Doğu inançlarına değinmeden **okurun evrimini çizmeye çalışıyor.** Ona göre "Okuryazar toplumlar, yazılı söz üzerine kurulmuş toplumlar insanla evren arasında algılanan ilişkiyi adlandırmak için temel bir metafor geliştirmişlerdir: **Dünya okumamız gereken bir kitaptır.**" İşte bu espriden hareketle, **dünyayı bir kitap ve onu yaşamanın da bir yolculuk olduğu imgesinden hareketle 'okurun o kitabın sayfalarında yol alan gezgin olma' hallerini irdeliyor.**

Batı kültürünün görsel ve nesnel kaynaklarının güncel okuma ve yoruma elverişli çeşitliliği elbette Manguel'in işini kolaylaştırıyor. Sözelimi 1430-1435'de çizilmiş

'Kitabın içindeki Musa' figüründen hareketle sadece ilahiyatın âlemine değil kitabın evrenine kolayca dala biliyor. Öyle ya bu resmi 'Kitap Tanrı'nın sözünün dünyada yol alacağı taşıttır, onun izinden giden okurlar da en derin, gerçek anlamıyla hac yolcuları olur.' Dinlemeyi, söz ile kurulan iletişimi edilgen, okumayı ise etken bir eylem olarak yorumluyor Manguel. Bu yorumdaki çelişki çok açıktır. Çünkü **sözel eylemde en az iki özne olması gerekirken okuma durumunda özne tekildir.** Bu aşırı yoruma dahil edilmeli, sanki.

Aziz Augustinus dahil Batı dünyasında etkin olmuş din ve düşünce insanlarından alıntılarla okumanın ve okurluğun arkeolojisine derin bakışlar sunuyor Manguel. Gerçi Mezopotamya ve Gılgamış görmezden gelinmiyor ama koskoca Çin, Hint, Pers ve İslam uygarlıkları es geçiliyor. Belki zamanla o yöne de bakacaktır yazar, bakmalıdır. Dante, Galilo, Shakespeare, Flaubert... Daha nice yazar ve eser iç içe. 'Evrende dağınık olan ne varsa 'tek bir ciltte bir araya getirmek' ideal olarak ilginçtir sonuçta.

Şüphesiz bir okur ve okurluk yüceltilmesi değil Manguel'in kitabı. Aksine eleştirel bir dile sahip. Okurluk her zaman makbul görülmemiştir ne de olsa. **Kitap yakma, sansür doğasında biraz da korku taşır, şeytan çıkarma girişimine komşu ilkel korkular. Kitap kurdu meselesi ise bambaşka bir bahistir. Kitap delisi, biblioman gibi bahisler özellikle okunmalı. Şiir perileri ve bugünün çoksatarlık perileri de ilgisini çeker onun. Ne adına, kimin için? İşte şu okur denilen ve o olmakla çok övünen varlık naminadır bütün bu akıl yürütmeler. Eğer o varsa önce böyle kitapları da okumalı, değil mi?**

GEZGİN,
KULE VE
KITAPKURDU
METAFOR OLARAK
OKUR
Alberto Manguel,
Çeviren: Dilek Şengil
Yapı Kredi Yayınları, 2016
116 sayfa, 10 TL.